

ÜCRETLER VE FİYATLAR

Konferansı veren:

Prof. Dr. Reşat Nalbandoğlu

Muhterem arkadaşlar;

Bugünün iktisadî meseleleri arasında ücretler ve ücretlerin hakikî kıymetini tayin eden fiyatlar mühim bir yer işgal etmektedir. Bilhassa sanayileşmiş memleketlerde, cemiyetin belli başlı problemini ücret ve fiyat münasebetleri, bunların karşılıklı birbirlerine tesirleri teşkil etmektedir, dense mübalâga edilmiş olmaz.

*
**

Ücret, umumî olarak söylemek lâzım gelirse, emeğin bedelidir. Şu halde yalnız işçi emeği değil, her nevi hizmet ve iş mukabilinde verilen bedel ücret tarifine girer. Fakat ücretler deyince bilhassa işçilerin, sanayide, ziraatte, ticaret ve münakalâtta çalışan işçilerin, emekleri mukabilinde aldıkları paralar kastedilir. Bu gelir kategorisinin bir cemiyetin iktisadî hayatında önemi pek büyüktür. Zira sanayi memleketlerinde ücretler, yerine göre millî gelirin % 30 - 40 mî teşkil eder. Bu memleketlerde nüfusun büyük ekseriyetini işçiler teşkil ettiğinden bu sınıf halk aşağı yukarı müstehlik kütleye müsavidir. Ücretler ise bu geniş müstahsil ve müstehlik tabakanın satın alma gücünü ifade etmektedir. Meselâ nüfusu 50 milyon olan İngilterede 22 milyon küsur, nüfusu 150 milyon olan Birleşik Amerikada 63 milyon küsur işçi mevcuttur. Bu memleketlerde ücretlerin millî gelirdeki ehemmiyet nisbeti de o derece yüksek, takriben % 40 - 45 civarındadır.

Fiyatlara gelince; ücretin pek ender hallerde mal halinde (aynî ücret) verildiği vâki olmakla beraber esas itibarile ücret para olarak verilir. Herkes için olduğu gibi ücreti alan işçi için de para bir gaye değil, geçinmeğe yarayan bir vasıtaadır; zira geçinebilmek için para-

nın mallara tahvil edilmesi lâzımdır. İşte fiyatlar para halindeki ücretin, ihtiyaçları giderecek mallara tahvili esnasında para ile bu mallar arasında teessüs edecek nisbetleri ifade ederler; ve bundan dolayı ücretler bakımından hayatî ehemmiyeti haizdirler.

Şu halde ücretin değeri, azlığı veya çokluğu ifade ettiği rakamlara göre değil, satın aldığı mal miktarına göre, daha doğrusu temin ettiği hayat seviyesine göre ölçülmek lâzım gelir. Bir işçinin aylık kazancının 100 lira yerine meselâ 120 lira olması, ilk bakışta birinci derecede ehemmiyeti haiz gibi görünürse de, gaye bakımından bu para ile ihtiyaç maddelerinden, bilhassa zarurî ihtiyaç maddelerinden ne miktar ve hangi kaliteden satın alınabilir ve neticede bu malların insana temin ettikleri mecmu fayda nedir? Asıl ehemmiyeti haiz olan budur.

**

Geçim için lüzumlu ihtiyaç maddeleri, endekslerde kabul edilen norm olarak şu beş grupta toplanırlar.

A — Grubu yiyecek maddeleridir; yani ekmek, yağ, peynir, yumurta, süt, pirinç, şeker ve ilâh... her memlekete göre değişen ve takriben 70 kalemde toplanabilen mallardır.

Normal olarak işçi gelirinden 100 liranın 40 lirası bu gruba harcanmaktadır.

B — Grubu giyim eşyasıdır ki elbise, ayakkabı, çamaşır gibi takriben 50 kalem eşyayı ihtiva eder. İşçi gelirinin aşağı yukarı % 15 i bu gruba harcanır.

C — Grubu mesken ihtiyacını ifade eder. Başta ev kirası olmak üzere möble, muhtelif ev eşyası bu gruba dahildir. Takriben 25 kalemde toplanan bu grubun, gelirin % 20 sine tekabül etmesi normal addedilmektedir.

D — Grubu aydınlatma ve ısıtma masraflarıdır. Gaz, odun, kömür, elektrik, hava gazı gibi 10 kalem eşya bu gruba girer ve gelirin takriben % 7 sini sarfettirir.

E — Grubu çeşitli masraflardır. Bunlar sigara, içki, sinema, eğlence, kırtasiye, temizlik, yol parası gibi muhtelif ve kısmen ihtiyarî, diğer bir ifade ile kültürel masrafları içine alan ve takriben 40 kalemde toplanabilen masraflardır. Gelirin 100 lirada, 15 - 20 lirası bu nevi masraflara gider. Bu grubun nisbeti nekadar çoğalırorsa hayat seviyesinin o kadar yükseldiği, birinci grubun masraftaki hissesi

nekadar çoğalır, hayat seviyesinin o nisbette alçaldığı anlaşılır. Böylece ücretin hakikî değeri beş grupta hülâsa ettiğimiz ihtiyaç maddelerini satın alabilme kabiliyetine göre değişir.

*
**

Bir an için ücretlerin sâbit tutulduklarını farzedelim. Fiyatlar şu mesin. Alman ücret de (meselâ ayda 100 lira) sâbit kalsın. O zaman ayda 100 lira ücret işçiye ailesile birlikte muayyen bir hayat seviyesi, belli bir yaşayış tarzı temin edecektir. Diğer bir ifade ile ücretle fiyatlar arasında değişmez bir nisbet, binnetice hayat standardında bir istikrar temin edilmiş olacaktır. Ancak bu takdirde 100 liranın geçinmek için az, çok veya kâfi olduğunu söylemenin sarih bir manası olabileceği aşikârdır.

Halbuki hakikatte ne ücretler, ne de fiyatlar bir kararda durabilir. Her ikisi de mütemadiyen değişmektedir. Bu şartlar altında, nisbeten daha malûm ve daha istikrarlı olan ücretleri ele almakla, bunların o anda ifade ettikleri hayat seviyesini kesin olarak tayin etmeğe imkân yoktur. Zira ücretler ancak, pek değişken, pek oynak olan fiyatlar kanalından geçtikten sonradır ki geçim durumunu gösterebilirler.

*
**

Bir an için ücretlerin sâbit tutulduklarını farzedelim. Fiyatlar şu dört istikamette devamlı bir değişiklik göstermektedir.

1. Fiyatlar zamanla değişmektedir.

Bu değişiklik bilhassa harp, malî buhran, enflasyon gibi paranın kıymetini kaybettiği devirlerde, bütün ölçüleri altüst edecek bir vüs'at kesbedebilir. Bu nevi iktisadî tezepzüplere son 30 - 40 sene içinde hemen her memlekette ve bir çok defalar şahit olunmuştur. Bilhassa I. ve II. Cihan harpleri esnasında ve harpleri takip eden senelerde para her memlekette, yerine göre küçük veya büyük nisbetlerde kıymetini kaybetmiş, geçim endeksleri, bilhassa yiyecek eşya fiyatları endeksleri kısa zamanda büyük yükselmeler kaydetmiştir.

Misal olarak II. Cihan harbinin başlıca memleketlerde doğduğu hayat pahalılığı nisbetlerine bir göz atalım.

Fiyatların 1938 senesi ortalaması 100 farzedildiğine göre 1950 Şubatında geçinme endeksi ile yiyecek maddeler fiyatları endeksi şöyle bir manzara arz etmektedir (1):

Memleket	Geçinme endeksi	Yiyecek maddeler fiyatları endeksi	Geçinme endeksinde nazaran yiyecek maddeler fiyatlarının yükseliş farkı %
Almanya	154	160	4
İsviçre	159	172	8
Amerika	162	185	14
Kanada	160	195	22
İngiltere	180	192	7
Mısır	281	313	11
Hindistan	288	328	14
Brezilya	365	420	15
Türkiye	379	464	22
Macaristan	441	576	30
Finlandiya	870	1040	20
Fransa	1920	1929	0
İtalya	5110	5778	13
Yunanistan	29914	35335	18

Bu rakamlardan anlaşıldığına göre Almanya, Amerika, Kanada, İsviçre ve İngilterede hayat bir buçukla iki misli arasında pahalalmıştır. Mısır, Hindistan, Brezilya, Türkiye ve Macaristanda pahalılık 3 - 5 mislini bulmuştur. Enflasyonun çok şiddetli olduğu bazı memleketlerde ise geçinme endeksinin yükselmesi pek hâd şekiller almıştır. Bu arada Finlandiyada hayat pahalılığı 9 mislini, Fransada 19, İtalyada 51, Yunanistanda ise 300 mislini bulmuştur.

Buna ilâveten geçinme endeksi ile yiyecek maddeleri fiyatları endeksi arasında, yiyecek maddeler fiyatları aleyhine mühim bir farkın teşekkül etmiş olduğu, iki sütunun mukayesesinden anlaşılmaktadır. Ücret sahibi işçileri bu konuda, bilhassa yiyecek eşya fiyatlar alâkadar ettiği için — çünkü ücret gelirlerinde yiyecek maddeler grubu gelirin bazan yarıdan fazlasını yutmaktadır — vuku bulan fiyat değişikliği ücretler için daha gayri müsait bir durum yaratmıştır. Geçinme endeksleriyle, gıda maddeleri fiyatları arasındaki bu ekstra fark ortalama % 15 kadardır.

(1) Revue Internationale du Travail, Genève avril 1950.

Şu halde zikredilen rakamlar ücretlerin, harp dolayısıyla fiyat yükselmelerinden, diğer her nevi gelirlerin müştereken düşer oldukları azalmadan maada, bir de memleketine göre % 10 - 20 nisbi ve munzam bir kayıba maruz kaldıklarını göstermektedir.

Gıda maddeleri talebinin elâstikliği az olduğundan, bu mallardaki fiyat yükselmesinin umumî fiyat seviyesinden daha fazla olması gayet tabiidir.

Bu hadisenin iktisadî sebeplerini izah etmeğe, bu konuşmanın çerçevesi müsait bulunmamakla beraber, nazarı bir hakikati tahkik etmesi bakımından hadisenin son derece dikkate şayan bulunduğuna işaret etmekle iktifa edelim.

Harp, enflasyon gibi fevkalâde sarsıntılar hariç, normal zamanlarda fiyat değişiklikleri, yükselmek suretile, yani pahalılığa doğru olabilecekleri gibi, düşmek suretile ucuzluk istikametinde de olabilirler. Ancak ücretler sâbit kaldığı halde fiyatların yükselmeğe başladıkları, bu suretle hayatın pahalılandığı görülmekte, fakat ücretler sâbit iken fiyatların düşmesi ve ucuzluk istikametinde ilerlemesi pek nadiren vukubulmaktadır. Çünkü konjonktür icabı fiyatların düşmesi, bir müddet devam ettiği takdirde işsizliği ve buna bağlı olarak ücretlerin düşmesini mucip olmaktadır. Halbuki fiyatların yükselmesi halinde ücretler fiyatları takip etseler bile muayyen bir zaman fasılası ile takip ederler ve yarışta daima fiyatlardan geride kalırlar.

Denebilir ki fiyatlarla ücretlerin karşılıklı bağılıklarında fiyatlar asıldır, ücretler fiyatların tâbiidir. Fiyatlar yükselirken önden giderler, ücretler gerek zaman, gerek seviye bakımından bir mesafe ile onları takip ederler. Buna mukabil fiyatlar düşmeğe başlayınca ücretler bu hareketten nisbeten daha çabuk ve derece itibarile daha fazla müteessir olurlar.

Müsaade ederseniz bir teşbih ile söyliyeyim. Ücretler, fiyatlar lokomotifine bağlı bir vagon gibidir. Lokomotifle vagon arasındaki rabita fazlasile uzayıp kısalabilen cinsten, meselâ lâstiktendir. Düz yolda giderken lokomotifle vagon arasındaki mesafe az çok sâbit kaldığı halde, fiyatlar yokuş yukarı yükselirken ücretlerle arasındaki mesafe açılır, vagon gerilerde kalır. Bîlâkis fiyatlar iniş aşağı inerken aradaki mesafe tamamen kapanır. Hattâ başlangıçta lokomotif vagonu çekerken, yolun ortasına varmadan vagon lokomotifi itmeğe başlar.

Görülüyor ki bu şartlar altında alçalıp yükseldiğini gördüğümüz ücretlerin fiyatlarla olan mesafesini, yani hangi geçim seviyesini ifade ettiklerini istenildiği zaman tayin etmek hayli müşküldür. Her memlekette, hattâ her memleketin başlıca şehirlerinde tutulan geçinme endeksleri bu müşkülü bir dereceye kadar bertaraf etmeğe yararlar.

Bazı memleketlerde ücretlerle fiyatlar arasında, zamanla kaybolan müvazeneyi tekrar tesis etmek ve muayyen bir ücret miktarının (nominal ücret), muayyen bir mal miktarına (reel ücret) tekabül etmesini sağlamak maksadile, umumî ücret seviyesi geçinme endeksine bağlanır. Bu sayede fiyatlar yükselirse ücretler de o nisbette yükselir; fiyatlar düşerse, ücretler de aynı ölçüde indirilir. Buna geçim endeksine göre ayarlanmış ücret sistemi (echelle mobile = gleitende Lohnscala) denir.

**

Bu bahse nihayet vermeden bir yanlış anlayış ihtimalini bertaraf etmek yerinde olur. Ücretlerle fiyatlar arasındaki münasebetler hakkında söylenenlerden, her yarışta ücretlerin daima fiyatlardan geride kaldıkları, şu halde ücretler zamanla artsa bile fiyatların artması bu yükselişi ifna ettiğinden, reel ücret gelirlerinin devamlı olarak azalmakta olduğu intibai hasıl olabilir. Halbuki hakikat bunun tam aksidir.

Filhakika ilmî bir şekilde müşahede edilebildiği zamandanberi, takriben bir asırdanberi bütün sanayi memleketlerinde işçi sınıfının reel gelirleri, Marx'm bedbin kerameti hilâfına devamlı bir yükseliş kaydetmektedir. Bu netice kısmen teknik terakki ve kapital terakümü, dolayısıyla istihsal vasıtalarının gittikçe mükemmel bir hale gelmesi ve bunlara dayanan işin prodüktivitesinin artması, kısmen devletin ve sendikaların takip ettikleri realist bir sosyal siyaset ve ücret politikası sayesinde elde edilmiştir. Filyatta her harpten ve pahalılık dalgasından sonra nominal ücretlerle beraber reel ücretlerin de artmış olduğu görülmektedir. Bu hususta başlıca garp memleketlerindeki reel ücretlerin II. Cihan harbinden sonra, harpten evvelki devreye nazaran gösterdikleri müsait gelişmeyi zikretmekle iktifa edelim. Bu memleketlerde işçilerin harpten sonraki nominal ve reel gelirleri (1938 = 100) olduğuna göre aşağıda gösterilmiştir (2):

(2) Changes in Wages, The Economist, January 28, 1950.

Memleket			nominal gelirler'	Geçim endeksi ile ayarlanmış reel gelirler'
Batı Almanya	Haziran	1949	150	94
Amerika	Kasım	»	222	133
İngiltere	Nisan	»	231	133
Fransa		1948	1,810	94
Hollanda	Kasım	»	{ 193 (Kalifiye işçi) }	92
			{ 222 (Acemi ») }	106
İsviçre	Ekim	»	201	124
İsveç		»	190	124

2. Fiyatlar memlekettten memlekete, şehirden şehire, hattâ bir şehir içinde semttten semte değışirler. Bununla şunu ifade etmek istiyoruz: İstanbulda ayda 100 lira kazanan iki işçiden her ikisinin de aynı hayat seviyesinde oldukları söylenemez. Zira bunlardan birisi nisbeten daha ucuz olan Üsküdar'da, diğeri daha pahalı olan Bebekte oturmakta olabilir. 100 liranın Üsküdar'da aldığı malların, bilhassa zarurî ihtiyaç maddelerinin yekûnu, Bebekte satın aldığı mallar yekûnundan daha fazladır. Bu takdirde alman ücretler müsavî, fakat oturulan şehirler veya semtler ayrı olduğu ve buralarda farklı fiyatlar carî bulunduğu için, elde edilen hayat seviyeleri farklıdır. Geçinme endeksleri ayrı ayrı mahallerde tutulduklarına göre, bu bakımdan da meselemizi aydınlatmağa yardım edebilir. Meselâ fiyat endekslerine bakarak hayat pahalılığının Ankarada İstanbuldan daha ehven olduğuna hükmedilebilir.

Bilhassa milletlerarası ücret mukayeselerinde bu nokta göz önünde tutularak ona göre hüküm vermek icap eder. Zira bu gibi mukayeselerde, bu mukayeselere esas teşkil eden nominal ücretlerle iki devlet arasındaki para rayicinden başka, her devlet parasının kendi sınırları içindeki satın alma gücünü hesaba katmak, hakikate yakın sonuçlara varmak isteniliyorsa, zaruridir.

Meselâ Amerikada işçi ücretlerinin ortalama haftada 55, ayda 240 Dolar olduğunu, bunun Türk parası ile ve bir Dolar = 280 kuruş hesabı ile ayda 672 lira tutacağını söylemek, maksadımızı yanlış ifadeye sebep olur.

Eğer Amerikada bir kilo ekmeğın 32 santim, bir kilo etin 2 Dolar, bir yumurtanın 6 santim, üç dört odalı bir ev kirasının, New York'a civar yeni inşaat mmtakalarında, ortalama 100 Dolar ve ilâh... olduğunu bilecek olursak, Doların satın alma gücünün Türkiyede Liranın satın alma gücünden pek fazla olmadığı, binnetice ayda 240 Dolar

kazanan Amerikan işçisinin, zarurî ihtiyaçlarını tatmin etmek bakımından, Türkiyede ayda 672 lira kazanan bir şahıs gibi değil, ancak 280 - 300 lira kazanan bir kimse gibi yaşayabileceği anlaşılmış olur.

Bu hususta daha bariz ve demir perde arkasındaki ücret ve fiyat münasebetlerini de göstereceği için enteresan bir misal zikrederim.

Rusyada işçi ücretleri, kalifiye olmayan işçiler için ayda 250 - 500 ruble, yani bugünkü kur ile (3) 175 - 350 Türk lirası, mütehasıs işçiler için 500 - 1500 ruble, yani bizim paramızla ayda 350 - 1000 liradır. Hattâ Stahanof sistemile çalışan işçilere ayda 2000 ruble ve daha fazla, bizim paramızla 1500 lira ücret verildiği vâkidir.

Fakat bir de fiyatlara bakalım. Rusyada 1950 Şubatında yapılan ve 4 ruble bir Dolar üzerinden rublenin kıymetinin tespit edildiğini ve altın esasına bağlandığını ilân eden para operasyonundan sonra, Mart 1950 den itibaren devlet mağazalarındaki mallarda % 10 - 20 bir fiyat indirmesi yapılmıştır. Bu münasebetle ilân edilen listelere göre, Rusyada devlet mağazalarında satılan zarurî ihtiyaç maddelerinin tenzilâtтан sonraki fiyatları aşağıdadır (4):

Mallar	Ruble olarak fiyatları	Yeni kur üzerinden Türk Lirası olarak fiyatlar	Türkiyedeki fiyatlara göre takribî pahalılığı
1 kilo siyah ekmek	2,70	1,90	6 misli
1 " süt	4	2,80	7 "
1 " tereyağı	62	43	7 "
1 " et	41	30	11 "
1 " peynir	54	38	14 "
1 " çay	355	248	15 "
1 " kakao	200	140	20 "
1 " sabun	48	34	20 "
1 çift ayakkabı	250	175	10 "
1 " çizme	550	385	10 "
1 takım erkek elbisesi	700	490	6 "
1 çift kadm iskarpi	312	219	10 "
1 " " çizmesi	635	444	12 "
1 yünlü kadm elbisesi	460	322	8 "

Bu fiyatlar Rusyada vesika ile alışveriş yapılan devlet mağazalarında cari olan fiyatlardır. Bunların yanında serbest olan pazar-

(3) Rusyada Şubat 1950 de alınan bir kararla Ruble'nin kıymeti 4 Ruble = 1 Dolar olarak tespit edildiği için 1 Ruble bizim paramızla 70 kuruş demektir.

(4) What Roubles will Buy, Economist, March 11, 1950.

lardaki alışverişte, yani karaborsada bu fiyatların da birkaç misli carî bulunmaktadır.

Şimdi, bu fiyat listesi görüldükten sonra Rusyada, işçilerin almakta oldukları nominal ücretlerin ifade ettikleri hayat seviyesi daha iyi anlaşılabilir olur. Filhakika bu ölçülere göre Rusyada kalifiye olmıyan işçilerin almakta oldukları 250 - 500 rublenin resmî kur üzerinden tekabül ettiği 175 - 350 liraya değil, belki fiyat endeksinin gösterdiği şekilde ruble ve liranın satın alma gücüne göre ayarlanınca ayda 20 - 30 liraya, kalifiye işçilere verilen 500 - 1500 rublenin de ancak 40 - 120 liraya tekabül ettiği anlaşılır.

**

3. Fiyatlar gelir seviyesine göre değişir. Binnetice ücretler, ücreti alanın aylık veya senelik gelirine göre farklı bir kıymet ifade ederler. Bununla şunu söylemek istiyoruz: İstanbulda aynı zamanda, aynı semtte oturan iki işçiden birisi ayda 100 lira, diğeri 200 lira kazanıyorsa, bunlardan 200 lira geliri olanın 100 lira geliri olana nazaran iki misli mal alabileceği, binnetice iki misli bir hayat seviyesi sağlayabileceği söylenemez. Çünkü fiyatlar alıcının gelir seviyesine göre, hattâ cebindeki paraya göre değişir. 200 lira alana göre, kilosu 150 kuruştan sabun ucuz, 100 lira kazanana göre ise pahalıdır. Yemeklik yağın kilosu 350 kuruştan birisine ucuz, diğesine pahalı gelecektir. Neticede biri diğesinin iki misli ücret aldığı halde, iki misli mal istihlâk edemeyecektir. Hülâsa olarak kendilerinin ücret seviyeleri (aynı zamanda, aynı şehirde oturdukları halde) mutlak olarak hayat seviyeleri mânasını ifade edemez.

İngilterede son on sene zarfında, millî gelirin muhtelif gelir kategorileri arasındaki dağılım ve bu gelirlerin temin ettiği hayat standardını gösteren rakamlar bize bu hususta daha sarıh bir fikir verebilir (5).

İngilterede şahıs gelirleri 1948 senesinde 1938 senesinin % 82 fazlası ile 9.592 milyon Sterline yükselmiştir. İstihlâk maddeleri fiyatları endeksi de 1948 de (1938=100) 180 e çıktığına göre şahıs gelirleriyle pahalılığın aynı nisbet ve seviyede yükseldiği görülür. Ancak bu arada, bilhassa tatbik edilen vergi sisteminin tazyiki altında, muhtelif sınıflar arasındaki gelir dağılımında mühim yer değiştirmeler olmuştur. Ücretlerin millî gelirdeki hissesi 1938 de % 39 iken 1948 de % 48 e çıkmış; ona mukabil maaşların hissesi % 25 den % 21 e; faiz, rant ve kazançların hissesi ise % 34 den % 28 e düşmüştür.

(5) Redistribution of Income, The Economist, January 21, 1950.

Nominal gelir gruplarının, istihlâk maddeleri fiyatlarıyla ayar edilmiş reel gelirler halindeki tablosu ise şöyledir:

Seneler	Ücretler	Maaşlar	Faizler, rantlar ve Kazançlar
1938	100	100	100
1946	106	80	84
1947	114	83	86
1948	120	83	85

Bu cetvele göre 1948 de ücret sahiplerinin satın alma kabiliyetleri on sene öncesine nazaran % 20 çoğalmış, maaş alanlarındaki % 17, serbest kazanç sahiplerinininki % 15 azalmıştır. Bu fark kısmen nominal gelirlerin yer değiştirmesi neticesi ise, kısmen de fiyatların gelir seviyelerine göre değişik kıymetler arz etmelerinin bir neticesidir. Diğer bir deyişle, gelir ne kadar yüksek olursa, satın alınan malların fiyatları ortalaması o derece yükselmeye müsait olur. Yani ayda 100 lira kazanan bir işçi için hayat % 80 pahalılaşmışsa, ayda 200 lira kazanan işçi için aynı pahalılık % 80 değil, belki % 90 dir.

Filhakika İngilterede harpten sonraki hayat pahalılığı bakımından, işçi sınıfı ile orta halliler arasında, orta sınıfın da muhtelif gelir seviyeleri arasında şu farkların bulunduğu hesaplanmıştır (6):

Seneler	İşçi sınıfı endeksi (senelik geliri 250 Sterline kadar)	Orta sınıfın harpten evvelki gelir grupları (Senelik gelir Sterlin olarak)			
		250-350	350-500	500-700	700 den yukarı
1938 ortalaması	100	100	100	100	100
1946 Haziran	150	155	161	167	171
1947 »	161	168	174	180	184
1948 »	177	180	188	194	199
1949 »	179	185	192	199	203

Bu tablodan anlaşılacağı gibi, İngilterede hayat pahalılığı yıllık geliri 250 Sterline kadar (bizim paramızla 2000 lira) olanlar için (1938 = 100) 1949 da 179 olmuş, lâkin yıllık geliri 700 Sterlinden yukarı (bizim paramızla takriben 6000 lira) olanlar için 203 e çıkmış, bu suretle arada 24 puan, yani yüksek gelirliler aleyhine % 12 bir fark teşekkül etmiştir. Bu rakamlar gelir seviyeleri arasındaki farkın, yaşayış tarzı ve istihlâk âdetlerindeki başkalık dolayısıyla fiyatlara nasıl tesir ve intikal ettiğini, aşağı gelir seviyelerinde fiyatların

(6) Redistribution of Income, The Economist, January 21, 1950.

göstermiş olduğu elâstikliğin, gelir seviyesi yükseldikçe nasıl arttığını, vazih bir şekilde göstermektedir.

Şu halde gelirlerin nominal olarak çoğalıp azalması, fiyatlar umumî seviyesini değişmemiş farz etsek de reel gelirlerin mütenasiben çoğalıp azalması mânasına gelmez. Belki bu çoğalıp azalma karşısında geçim endeksinin kademeli artıp eksilmesi, yüksek gelir seviyelerine çıktıkça reel gelirlerin degressive bir tempo ile artmasını, bilmukabele degressive bir şekilde azalmasını mucip olur.

Bu hâdise derhal Engel kanununu hatıra getirmektedir. Şu kadar var ki, Engel kanununda gıda maddeleri talebinin gayri elâstikî olması esas unsuru teşkil ettiği halde, burada geçim endeksi fiyatları seviyesinin, muhtelif gelir seviyelerine göre elâstikliği bahis mevzuudur.

*
**

Ücretlerin en mühim maliyet unsuru oldukları (sanayide bazan % 40 - 50) ve bu kanaldan ücret değişikliklerinin fiyatlara inikâsı, bir tarafa bırakılırsa, ücretlerin ödeme şekillerinin de fiyatlara tesir ettiğine işaret etmek faydalı olur.

Senelik 1200 lira gelirin, senede ve bir defada tediyesi veya ayda 100 lira maaş halinde verilmesi, yahut haftalık 25 liradan her hafta ödenmesi fiyatlar üzerinde, dolayısıyla reel gelir üzerinde oldukça farklı neticeler doğurur.

Bu hususta fazla teferrüata girmekten çekinerek diyebiliriz ki, ücretin her gün yevmiye halinde verilmesi şekli de dahil olmak üzere, bu tediye şekilleri içinde işçiler için en uygun ve iktisadî olanı haftalık tediye usulüdür. Bu suretle hem gelir muttarit ve devamlı bir hal almış, hem lüzumsuz derecede parçalanmamış, hem ve en mühimini, işçi için masrafını gelirine göre ayarlayacak münasip bir satın alma gücile bir zaman fasılası temin edilmiş olur. Bunun iktisadî faydası, işçi eline geçecek toplu paranın fiyatlar üzerine yapacağı yükseltici tesirden içtinap edilmesi, sarfiyatın hayatî ve makul hüdutlar içinde kalması, devamlı gelir sayesinde işçinin istihlâkte istiklâlîni nisbeten olsun muhafaza edebilmesidir. İşçinin iktisadî varlığı istihsalde başkalarına, yani İşverene bağlıdır. Fakat herkesçe malûmdur ki, işçi ekseriya istihlâkte de istiklâlîni muhafazaya muktedir olamamaktan. Kredi ile alışveriş ettiği takdirde — ki gelir fasılası ne kadar uzun olursa kredi ile yaşama o nisbette zarurî bir hal alır — kendisine kredi açanın iktisadî nüfuzu altına girmekte; ve tabiatile bu durum işçinin malî bakımdan aczinin artmasına sebep ol-

maktadır. Aynı hal bilhassa, senelik geliri mahsul zamanına bağlı ve bir defaya mahsus olan, muntazam ve devamlı gelirden mahrum bulunan çiftçimiz için pek ağır neticeler doğurmaktadır.

*
**

4. Şimdi bir adım daha ileri giderek fiyatların, geliri harcayanın kabiliyetine göre değiştiğini söylemenin sırası gelmiştir. Bu kabiliyetten maksat, pazar hakkında lüzumlu bilgi, masrafların zaman içinde gelirlerle ayarlanıp mevcut gayeye müteveccih tutulması, kısaca ekonomi prensibinin istihsalde olduğu gibi istihlâke de tatbikidir.

Malûmdur ki modern cemiyette gelirin kazanıldığı yer çiftlik, fabrika, ticarethane gibi ekonomi prensibinin en ince teferrüatına kadar tatbik edildiği, hattâ bu prensibin her gün bir adım daha ileri götürüldüğü yerlerdir. Gelirin harcanıldığı, istihlâk edildiği yer ise % 90 ekseriyetle ev idareleridir.

İstihlâkin bünyesi hakkında bildiklerimize göre; ekonomi prensipi istihsale hâkim olduğu derecede istihlâke tatbik edilmemektedir. Yani, umûmiyetle para kılı kırk yarararak, gözler dört açılarak kazanılmakta, fakat harcanılırken biraz gözü kapalı sarfedilmektedir. Onun için «Para kazanılırken kazanılmaz, harcanılırken kazanılır.» derler.

Hayat standardı bakımından, muayyen miktar paranın insana temin ettiği fayda, onu sarfedenin kabiliyetine göre değiştiğinden ücretlerin de onları kazananların, daha doğrusu harcayanların rasyonel hareket derecelerine göre farklı kıymetler ifade etmeleri tabiidir. Bununla demek istiyoruz ki, İstanbulda aynı semtte oturan ve her ikisi de ayda 100 lira kazanan iki işçiden biri, bu para ile diğerinden belli derecede daha üstün bir geçim seviyesi temin edebilir. Çünkü burada, geliri harcayanın iktisadîyi gayri iktisadîden ayırd etmesi, lüzumlu ile zarurî, faydalı ile daha faydalı, bugünle yarın arasındaki tercihleri isabetle yapabilmesi, kısaca her türlü iktisadî davranışında ekonomi prensibi dahilinde hareket edebilmesi, sarfedilen aynı miktarda gelirden diğerine nazaran daha iyi neticeler almasını sağlamaktadır.

Ancak, dikkat edilecek olursa bu suretle sübjektif kıymet hükümleri sahasına girilmesi tehlikesi başgösterir. Zira ihtiyaçlar, bilhassa bunların ehemmiyet dereceleri, tatmin şekil ve zamanları, şahıstan şahısa değişir; tamamen sübjektiftir. Bir işçinin üç günlük yevmiyesini bir içki masası başında bırakvermesi başkası nazarında delilik, fakat kendisi için, diğer geçim ihtiyaçlarına şayanı tercih bir

ihtiyaç olarak hissedilebilir. Maamafih bu sübjektif kıymet hükümlerine rağmen, istihlâkte de herkes için carî olabilecek müşterek ve makul ölçüler bulmak kabil ve lâzımdır. Bu takdirde iktisadî kıstaslar yanında sihhî, ahlâkî, bediî ilâh... kıymet ölçülerinin de mühim bir rol oynayacağı aşîkârdır. Keza tamamen sübjektif olan zevk meselelerine, âdet ve itiyatlara, muayyen hâdler dahilinde yer vermek mecburiyeti hasıl olacaktır. Ancak, burada aydınlatılması bahis mevzuu olan noktanın gayeden fazla vasıta olduğu gözönünde tutulmalıdır. Herkesin geliri, yaşaması ve kendi anlayışına göre saadetten hissement olması için kullandığı bir vasıtaadır. Her şahsın hayattaki gayesi başka başka olabilir. Fakat elde mevcut vasıtaların gaye uğrunda en iyi kullanılması için bir usul vardır ki bu usul herkes için bir olmak lâzım gelir.

*
**

Bu şekilde bir yaşayış tarzını gözönünde tutarak işçinin içinde bulunduğu hayat şartlarını kritik bir tetkikten geçirelim.

Geçim endekslerine ve reel gelir hesaplarına göre, hâlen Amerikan işçisi dünya işçileri arasında en yüksek hayat standardına maliktir. Maamafih bununla Amerikanın dünyanın en medeni memleketi olması icap etmez; o ayrı bir meseledir. Malûmdur ki Amerikan işçisi, Batı Avrupa işçisinin yuvarlak hesap üç misli ücret almaktadır. Bunun ilk nazarda ifade ettiği mâna, Avrupa işçisinin üç misline yakın bir geçim seviyesidir. Yapacağımız inceleme için, bu yüksek gelirli işçilerin yaşayış tarzlarını gözden geçirmek daha faydalı olacaktır.

*
**

A. *Gıda durumu*: Amerikadaki beslenme tarzı yakından tetkik edilecek olursa vasat Amerikalının, bu arada işçinin yiyecek maddeleri arasında konservenin büyük bir yer işgal ettiği görülür. Bu memlekette kısmen mesafelerin uzunluğu, kısmen hayatın almış olduğu seri tempo ve bilhassa alefûmum hizmetlerin çok pahalı olması, dolayısıyla ev hizmetlerinde çalışacak personelin pek kıt bulunması yüzünden gıda maddeleri, meselâ süt, yumurta mühim bir kısmı itibarile toz halinde, balık, et, sebze, meyve, hattâ hazırlanmış bir çok yemekler, başka bir memlekette bahis mevzuu olmayacak nisbetlerde konserve halinde istihlâk edilmektedir. Halbuki taze sebze ve meyvenin, evde pişirilen yemeğin konservelere nazaran vücade daha nafi, estetik bakımdan daha güzel, hattâ bazan daha ekonomik olduğu inkâr edilemez. Amerikada nüfus başına senede,

meselâ 65 kilo et istihlâk edilmesine mukâbil Avrupada 50 kilo et istihlâk edilmesi, bu noktada Amerikan işçisinin hayat seviyesi lehine hüküm vermek için kâfi sayılmaktadır. Hakikatte senede 50 kilo et istihlâkinin, beslenme bakımından senede 65 kilo konserve istihlâkinden daha üstün değerde olması mümkündür. Hattâ yalnız yenilen gıdanın miktar ve cinsi değil, nerede ve nasıl yenildiği bile gözönünde tutulacak unsurlar teşkil edebilir. Mutfakta, basit bir masada, bazan ayakta acele yemekle, yemek odasında, zevkle döşenmiş bir masada — bir yemek massının zevkle döşenmesi için zenginlik şart değildir — oturup rahatla yemenin her bakımdan değerleri başka başka olsa gerektir.

*
**

B. *Giyim ihtiyacı*: Bu bahiste zevk meselelerine ve kıymet hükümleri sahasına daha fazla girilmiş olur. Herhalde senede iki ayakkabı yerine üç ayakkabı istihlâk edilmesi, iki elbiseye karşı üç, dört elbise satın alınabilmesi ve ilâh... yani adetler, giyim ihtiyacı hususunda hayat standardını yalnız başına tayin edebilecek ölçüler değildir. Ayağın içinde rahat ettiği sağlam ve kullanışlı bir çift ayakkabının, sık ve hattâ sağlam bile olsa ayağı rahatsız eden üç beş ayakkabıdan ihtiyaca uygunluk bakımından daha kıymetli olduğu söz götürmez. Keza kendi zevk ve ihtiyacına göre, istenilen kumaştan terziye diktirilen iyi bir elbise, hazır alınacak iki üç elbiseye şayanı tercih olabilir.

Amerikada çok ilerilemiş, fakat muayyen bir zevk hududunu aşamamış hazır elbise sanayiinin, bilhassa işçi sınıfı arasında ve memleket mikyasında giyinişi, biçim ve renklerle üniforme ettiği herkesin gözüne çarpmaktadır. Şahsî zevk ve arzulara yer bırakmayan bu giyiniş tarzının kıymeti şayanı münakaşadır. Şahsî zevk ve arzulara göre giyinmeğe kalkmak ise (doktorlar, avukatlar, mimarlarda görüldüğü gibi, her nevi şahsa hizmetin, maharetin ve el emeğinin pek pahalı olmasından dolayı) konfeksiyonun beş on misli pahalıya mal olmaktadır. Amerikalı bir kadının, orta halli bir Parisli gibi giyinebilmesi için hemen hemen milyoner olması lâzımdır. Geçenlerde, bir Amerikalının, bir müddet Türkiyede kaldıktan sonra Amerikaya döndüğünde bir kaç yeni gömlek almak istediği zaman büyük müşkülâtla karşılaştığını duymuş, fakat hayret etmemiştim. Şu bildiğimiz ve erkek çamaşırı olarak klâsik diyebileceğimiz gömlekten satın almak için girdiği her mağazada kendisine, bu mevsim

öyle gömlek imal edilmediği, şimdi yalnız kısa ve üstünden cepli gömlek satıldığı söylenmiştir.

*
**

C. *Mesken ihtiyacı*: İşçi sınıfının içtimaî nizam içinde kâfi derecede mülkiyete sahip bulunmaması, psikolojik olarak devamlı bir ıstırap membaı teşkil edegelmıştır. Herkes için mülkiyet ihtiyacının başında bir eve sahip olmak arzusu gelir. Başını sokacak bir evi olmak cemiyet içinde fert ve aile için huzur ve emniyetin en büyük mesnedidir. Fakat maalesef en müterakki ve müreffeh memleketlerde bile bu mesele halledilmiş olmaktan çok uzaktır. Bu dâva işçinin gelirinden fazla, memleketin nüfus kesafetine ve artış temposuna, mesken buhranına, şehirlerdeki arsa spekülâsyonuna, münakale kolaylıklarına, devletin takip ettiği mesken politikasına ve ilâh... sıkı sıkıya bağlı muazzam ve kompleks bir dâvadır. Bu yüzden işçi için mesken ihtiyacı faslı diğer ihtiyaçlar gibi rasyonel bir şekle sokulmağa müsait addedilemez. Demek istiyoruz ki işçinin, gelirinin müsaadesi nisbetinde, gıda ihtiyacını daha sıhî, daha elverişli bir hale koyması, geçim ihtiyacını daha makuî, daha ekonomik bir şekilde halletmesi mümkündür. Fakat mesken ihtiyacına kâfi derecede müessir olması pek güçtür. Zira bu mesele daha fazla onun iradesi dışında bir takım âmillere bağlıdır.

Amerikada halkın yarısı oturdukları eve sahip, diğer yarısı kiracı vaziyetindedir. Ev sahibi olanlar senelik geliri 3.000 Dolara kadar olanların % 40 mı, 3-4.000 Dolara kadar olanların % 50 sini, 7.500 Dolardan yukarı olanların % 70 ini teşkil etmektedir. Amerikada ortalama işçi geliri senede 2500 - 3.000 Dolar olduğuna göre, işçilerden ev sahibi olanlar nisbetinin % 30 dan pek fazla olmadığı söylenebilir. Fakat bu meskenlerin de mühim bir kısmı, vaktile muvakkaten kurulup, sonra daimî olarak kullanılan ve her türlü tesisattan mahrum bulunan kulübeler ve büyük şehirlerin civarını dolduran fakir mahalleleridir. Amerikalıların «slum» dedikleri bu bakımsız yerlerin New York, Şikago gibi şehirlerde dahil olmak üzere bir çok büyük şehirlerde mesken miktarının % 26 - 30 unu teşkil ettiği hesap edilmiştir (7). Twentieth Century Fund tarafından neşredilen bir rapora göre, Amerikada mesken buhranının önüne geçmek ve bu sefalet yuvalarını ortadan kaldırmak için 15 senede 77,5 milyar Dolar sarfetmek lâzım geleceği tahmin edilmektedir.

(7) Wohnverhältnisse und Bautätigkeit in den Vereinigten Staaten. Neue Zürcher Zeitung, 3 Dezember, 1949.

Bu vaziyette ve mesken buhranı içinde bulunan her memlekette, işçinin vermekte bulunduğu ev kiraşından ve bunun gelirine nisbetinden mesken ihtiyacını ne dereceye kadar karşılayabildiği neticesine varılamaz. Normal olarak işçi gelirinin % 15 - 20 sini ilgilendirmesi lâzımgelen bu masraf faslının, bazı hallerde daha yüksek nisbetlerde bir fedakârlıkla dahi matlûba muvafık şekilde halledilmesi mümkün olmayabilir. Keza tek çatı altında müstakil aile evlerinin apartıman şeklinde iskândan daha sıhhî ve içtimaî bakımdan sâlim olduğu meydandadır. Ancak bu gibi evlerin kırlara dağılmış, muntazam yol, elektrik, havagazı, su, kanalizasyon ve ilâh.. sıhhî tesistattan mahrum olmaları halinde mesken olarak değerleri hayli azalır.

İktisadî refahın zirvesine çıkmış olan Amerikada bile hâlen 15 milyon kişinin, yukarıda adı geçen kulübeler ve fakir mahallelerinde barındıkları bir vâkıdır. Binaenaleyh Amerikan işçisinin iskân şartlarının, herkesin tamahını celbeden yüksek gelirine rağmen, Avrupa işçisinin son harpten evvelki iskân şartlarından daha mükemmel olmadığı söylenebilir. Tezatlı gibi görünen bu durumun sebebi muhtemelen Amerikalıların bir kıt'a kadar geniş ve zengin memleketlerinde, bir mmtakadan diğerine fazla harekette bulunmaları ve bir yerde yerleşmeğe henüz kıymet vermemeleridir. Bu zihniyet pek tabiidir ki meskene verilen nisbî kıymetin azalmasını mucip olur. Amerikada otomobil ihtiyacı, yani hareket kabiliyeti dâima bir yerde yerleşmek ihtiyacından daha şiddetlidir. Nitekim ev sahibi olanların bile mütemadî surette yer değiştirdikleri görülmektedir. Federal Reserve Board'm bu husustaki bir incelemesinden anlaşıldığına göre, 1949 senesi başında oturdukları eve sahip olanların % 30 u 1945 tenberi, % 30 u 1940-45 arasında, % 20 si 1930-40 arasında bu evleri edinmişlerdir. Ancak % 20 ev sahibi oturdukları eve 1930 dan evvel de sahip bulunmakta idiler. Bu rakamlar nüfusun ne derece harekette olduğunu göstermektedir.

**

D. *Aydınlatma ve Isıtma*: Bu ihtiyaç grupunda dikkati çeken fazla bir şey bulunmadığından bu masraf faslının memleketin iklimile çok yakın alâkası olduğuna işaret etmekle iktifa edelim. Pek tabiidir ki iklimi mutedil olan memleketlerdeki işçinin bu masrafları normal olarak alınırsa, daha yüksek arz dairelerinde bulunan işçilerin masraflarının hissedilir derecede arttığı, daha aşağı arz dairelerinde yaşayanların masraflarının ise azaldığı görülecektir.

Memleketin coğrafî durumu icabı Amerikada işçilerin bu grup masrafları nisbeten hafiftir. Diğer taraftan soğutma tekniği (yine coğrafî vaziyet icabı) çok ilerilemiş ve buz dolabı istimali, âdeta zarurî ihtiyaç maddesi halinde taammüm etmiştir. Buz dolabının sıhhi ve zamanla kendini amorti eden ekonomik avantajları malûmdur. Bununla beraber Amerikada işçiler arasında buz dolabına sahip olma nisbetinin yüksek bulunması, daima yapılmaya alışıldığı gibi aynı nisbette hayat standardının yüksekliği mânasına alınmamak lâzım gelir. Nitekim Şimalî Avrupada ısıtma tekniğinin ileri ve kullanılan sobaların çok olması bu memleketlerdeki hayat standardının yüksekliği için bir delil teşkil etmemektedir.

*

**

E. *Çeşitli masraflar*: Diğer adı kültür masrafları olan bu grup, hayat standardı bakımından son derece önemli ve muhtelif istikametlerdeki inkişaf ile alâka vericidir. Çünkü gelir seviyesi ne kadar yükselirse bu masrafların gelirdeki hissesi o nisbette artar. Ancak bu grupta bir arada anılan giderler o kadar çeşitli ve bunlara atfedilen ehemmiyet memlekette memlekete o derece değişiktir ki, içlerinden birinin değerinin büyütülmesi, hayat standardında tecviz edilemeyecek farklar göstermeğe sebep olur. Sigara, içki, sinema, tiyatro, seyahat, kitap, radyo, otomobil ve ilâh... bunlar arasındadır. Meselâ içki bazı memleketlerde gayri muntazam, tesadüfi ve keyfe bağlı bir masraf kapısı telâkki edildiği halde, şimal memleketlerinde ve Almanyada bira, Fransa ve Lâtin Avrupasında şarap işçi hayat standardının ayrılmaz bir rüknüdür. Şimalî Avrupada tiyatro ve konser, Amerikada radyo ve televizyon daha fazla rağbet görmektedir. Demek oluyor ki burada kıymet hükümlerile karşılaşılmaktadır; bu noktanın bütün mukayese ve hükümlerde gözden uzak tutulması icap eder.

Radyo bir eğlence ve kültür vasıtası olduğu ve masraf olarak muayyen bir fedakârlığı icap ettirdiği için haklı olarak hayat standardının şaşmaz miyarlarından biri olarak kabul edilir. Lâkin Amerikada radyo aynı zamanda, bir defa satın alınan devamlı bir piyango biletidir. Bu piyangoya en iyi şekilde, neşriyat saatlerinde radyosunun başında bulunmak ve dinleyicilerden sorulacak suallere dikkat kesilmekle iştirâk edilir. Meselâ bir şarkının ismi sorulunca radyo istasyonuna doğru olarak bildirilebilirse, yerine göre 10.000, 20.000 Dolar kıymetinde bir hediye kazanmak mümkündür. Bu nokta belki Amerikada aile başına birden fazla radyo bulunmasının sebeplerin-

den birisidir. Esasen bir ev içinde müteaddit radyonun hayat standardına ne şekilde müessir olacağı merakla sorulmağa değer.

Otomobile gelince; malûmdur ki Amerikan hayat standardının en çok göze çarpan delili otomobildir. Amerikada 4-5 kişiye bir otomobil isabet etmektedir. Bu arada işçinin mühim bir kısmı otomobil sahibidir (8). Herkesin kesesine göre, meselâ 200 dolara kadar bir otomobil satın almak mümkün olduğundan (tabî bu gibilerin ömürleri kısa, benzin, yağ, tamir masrafları fazladır) otomobil lüks bir meta olmaktan çıkmış vaziyettedir. Haddizatında otomobilin işçinin günlük hayatındaki mevkiine yakından bakılırsa, bunun hayat standardının yüksekliği ile, ilk nazarda zannedildiği derecede alâkası olmadığı görülür. Amerikada işçi iş yerinden bizim ölçülerimize göre pek uzak sayılacak mesafelerde oturmaktadır. İşçi için otomobil her şeyden evvel, sabah işine gidip akşam işinden dönmeğe yarıyan zarurî bir nakil vasıtasıdır. Bu takdirde otomobilin bisiklet, tramvay, otobüs ve trene nazaran daha pahalı bir nakil vasıtası olduğu ayrıca kaydedilmelidir. Maamafih bu esas fonksiyonu yanında otomobilin işçi ve ailesine bir takım kolaylıklar ve zevkler temin ettiği inkâr edilemez. Bazan yüzlerce kilometre uzaklara yapılan weekend gezintileri bunların başında gelir. Fakat bu nimetler ancak o nisbette külfetler, yani masraflar mukabilinde elde edilebilmektedir. Netice itibarile otomobil Amerikan işçisinin aile bütçesinde büyük bir masraf kapısıdır. Bu yükün bütçedeki ağırlığını sarih olarak ifade edebilmek için elimizde kâfi rakamlar mevcut değildir. Lâkin amortisman, benzin, garaaj, tamir, sigorta ve ilâh... masrafların büyük bir yekûna balığ olduğu ve bunların otomobil sahibi işçilerin bütçesini hayli sarstığı muhakkaktır (9). Bunun geçim seviyesi bakımından en mühim neticesi diğer bir takım ihtiyaçlar ve zevklerden feragat edilmesidir. Normal olarak, hayatî bütün ihtiyaçları temin edilmiş ve artık lüks sayılabilecek ihtiyaçları arasında bir otomobile sahip bulunan kimse için otomobilin ifade ettiği mâna tamamen başkadır. Fakat işçilerin de otomobile sahip olmasından bahsederken gözümüzün önüne getirdiğimiz manzara bu refah seviyesidir. Halbuki malî kudreti hastalandığı zaman kendisini tedaviye yetmiyen kimse için (zira Amerikada bir hasta tedavisi bir otomobilden daha pahalıdır) otomo-

(8) Amerika Birleşik Devletlerinde yuvarlak adetlerle 40 milyon aile, 60 milyon işçi, 30 milyon otomobil bulunduğuna göre bütün işçilerin veya her ailenin otomobil sahibi olması bahis mevzuu değildir.

(9) Betrachtungen zur Lebenshaltung in den Vereinigten Staaten. Neue Zürcher Zeitung, 24 September 1949.

bile sahip olmanın ifade ettiği mâna aynı olamaz. Nitekim gelir seviyesi o kadar yüksek olmasına rağmen, mevcut hayat standardını idame edebilmek için işçinin zevcesinin de aynı şekilde çalışmak mecburiyetinde kalması Amerikada nadir görülen bir hâdise değildir.

*
**

Bu suretle ücret seviyesi ve hayat standardı çok yüksek sayılan Amerikan işçisinin geçim durumunu, başlıca beş masraf grubunda kısaca gözden geçirmiş olduk.. Bu esnada ücret gelirlerinin reel gelirler haline inkılâp ederken ne dereceye kadar ekonomik, makul ve makbûl şekilde sarfedildiğini veya edilemediğini; bu alanda kıymet hükümlerinin, âdetlerin, zevk telâkkilerinin ne mühim bir rol oynadıklarını az çok anlamak kabil olmuştur sanırız.

Alelûmum işçi geçim şartlarının daha mükemmel bir hale getirilmesi bahis mevzuu olunca akla gelen ilk çare ücretlerin artmasıdır. Halbuki gördüğümüz misaller, geçim şartlarının düzelmesinin münhasıran ücret seviyesine bağlı bulunmadığını, zaman ve mekân şartlarından maada, gelir seviyesinin ve bilhassa ekonomi prensibine uygun ve makul hareketin en mühim unsur olduğunu göstermektedir. Bu istikamette kafa yormanın en büyük avantajı ise, daha rasyonel hareket etme çarelerini aramanın maddî bir fedakârlığa lüzum göstermemesidir.

Netice olarak diyebiliriz ki, istihsalde olduğu gibi istihlâkte de bütün iktisadî hareketlerin başarı derecesi, insan unsurunun mükemmeliyet derecesine bağlıdır. Sadece maddî şartların düzeltilmesi maksada elvermez. Bu maddî vasıtaları kullanacak olan insanların olgunlaşması, kültür seviyelerinin yükselmesi, iktisadî görüş ve hareketlerinin ekonomi prensibine tevafuk etmesi, yüksek bir hayat standardına erişmek için elzem şartlardır. Şu halde yalnız ücretlere, fiatlara değil, daima oymyan bu iki müvazene unsuru üzerinde, geçim vasıtalarını rasyonel bir şekilde, hayat ve saadet gayelerine uygun bir şekilde kullanacak olan insan unsuruna nazarlarımızı çevirmek icabetmektedir.

Henüz kısa bir mazisi olan işçi sendikalarımızın bu vadede üzerine düşen vazifeler pek büyüktür. Yoksa tabii servetler bakımından cömert bir memlekette, zenginlikler içinde, bu servetler hayat ve saadet gayesine bilgili ve âhenkli bir şekilde tevcih edilemediği için, perişan ve yoksul bir hayat sürülür. Yalnız işçilerimizin değil, bütün memleketin bugünkü hayat seviyesi bu bakımdan insanı düşündürecek bir durumdadır.